

Ганна ДИДИК-МЕУШ

доктор філологічних наук, професор, старший науковий співробітник відділу української мови, Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, вул. Козельницька, 4, м. Львів, Україна, 79024

ORCID: 0000-0001-7384-5782

hanna.dydykmeush@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Дидик-Меуш, Г. (2023). Топоніміка Європи на мапі українців XVI–XVIII століть (за матеріалами писемних пам'яток). *Folia Philologica*, 5, 40–45, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2023/5/6>

ТОПОНІМІКА ЄВРОПИ НА МАПІ УКРАЇНЦІВ XVI–XVIII СТОЛІТЬ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПИСЕМНИХ ПАМ'ЯТОК)

У статті йдеться про топоніміку Європи і про те, як українці XVI–XVIII ст. іменували географічні назви європейського континенту, як їхні уявлення відображені в мові, мають вербальну кодифікацію. Українські писемні пам'ятки дають змогу досліджувати життя наших предків у багатьох його виявах, вивчати матеріальну та духовну культуру, зібрати лексичну спадщину носіїв української мови XVI–XVIII ст. і на основі цього подати їхній мовний портрет і відтворити мовну картину світу українців, їхні уявлення про себе та своє довкілля, а також уявлення про світ – далекий і близький, чужі краї, звичаї та обряди. Слова, які відображають і зберігають упродовж століть досвід мовців, «є основними елементами системних засобів і функціонують як субстрати, цементуючи мовленнєві утворення, зокрема словосполучення». Особливу увагу звернено на топоніми та топоапелятиви, зокрема на гідроніми, а саме: назви морів. Топоапелятиви МОРЕ та ОКЕАН (на відміну від сучасних відповідників) були синонімами і в уявленні українців номінували великий водний простір. Топоніми (зокрема, проаналізовано гідроніми – власні назви морів, розташовані на європейському континенті) засвідчують, що на позначення одного гідрооб'єкта українці використовували 2–4 назви, отож система географічних найменувань на карті Європи не була ще усталена. Дослідження дало змогу підтвердити думку багатьох істориків мови: географічна лексика – один із найбільш давніх пластів, що містить цінну інформацію для широких міждисциплінарних досліджень: мовознавчих, культурологічних, історичних, археологічних, етнографічних тощо.

Ключові слова: писемні пам'ятки, топоніміка, топоапелятиви, гідроніми, назви морів, європейський контекст, мовна картина світу.

Hanna DYDYK-MEUSH

Doctor of Science (Philology), Professor, Senior Researcher at the Department of Ukrainian Language, Ivan Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine, 4 Kozelnytska St., Lviv, Ukraine, 79024

ORCID: 0000-0001-7384-5782

hanna.dydykmeush@gmail.com

To cite this article: Dydyk-Meush, H. (2023). Toponymika Yevropy na mapi ukraintsv XVI–XVIII stolit (za materialamy pysemnykh pamiatok) [Toponymics of Europe on the Map of the Ukrainians of the XVI–XVIII Centuries (Based on Materials of Written Monuments)]. *Folia Philologica*, 5, 40–45, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2023/5/6>

TOPONYMICS OF EUROPE ON THE MAP OF THE UKRAINIANS OF THE XVI–XVIII CENTURIES (BASED ON MATERIALS OF WRITTEN MONUMENTS)

The article delves into the study of toponymy in Europe and how Ukrainians, during the 16th and 18th centuries, assigned geographical features with names of their world conception reflected in the linguistic worldview. Ukrainian written monuments provide valuable insight into various aspects of the lives of our ancestors, including their material and spiritual culture and the linguistic heritage of Ukrainian language speakers from that period. Additionally, they offer an in-depth look into the linguistic portrait and worldview of Ukrainians, their perceptions of themselves, their surroundings, distant and nearby

world, foreign lands, customs, and rituals. Words that preserve centuries-old linguistic experiences are fundamental elements of systemic means that serve as substrates, particularly in cementing linguistic formations, such as phrases. This study aims to investigate toponyms and toponymic appellatives, focusing on hydronyms, specifically the names of seas. The findings reveal that the toponymic appellatives MOPE – SEA and OKEAH – OCEAN, in contrast to their present-day counterparts, were considered synonymous and, in the Ukrainian imagination, referred to a vast body of water. The analysis of toponyms and hydronyms, especially the names of seas on the European continent, demonstrates that Ukrainians used two to four names to designate a single hydro object, suggesting that they have not yet established the geographic nomenclature system on the European map. The study affirms the assertion of many language historians that geographical vocabulary constitutes one of the earliest strata of language and contains valuable information for interdisciplinary research across various domains, such as linguistics, culture, history, archaeology, and ethnography.

Key words: *written monuments, toponymy, toponymic appellatives, hydronyms, names of seas, European context, linguistic worldview.*

Актуальність проблеми. Українські писемні пам'ятки дають змогу досліджувати життя наших предків у багатьох його виявах, вивчати матеріальну та духовну культуру, зібрати лексичну спадщину носіїв української мови XVI–XVIII ст. і на основі цього подати їхній мовний портрет та відтворити мовну картину світу українців, їхні уявлення про себе та своє довкілля, а також уявлення про світ – далекий і близький, чужі краї, звичаї та обряди. Слова, які відображають і зберігають упродовж століть досвід мовців, «є основними елементами системних засобів і функціонують як субстрати, цементуючи мовленнєві утворення, зокрема словосполучення» (Дидик-Меуш, 2020: 142). Це безпосередньо стосується топоапелятивів і топонімів – одного з найдавніших пластів українського лексикону.

Дослідження географічних апелятивів і географічних онімів дає змогу відтворити зв'язки між мовою і мовною свідомістю, які виявляються в процесі історичних змін у лексиці, тому еволюція лексичних систем, за словами П. Чучки, становить винятковий інтерес не тільки для науки про конкретну мову, а й для науки про мову загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Топоніми та топоапелятиви української мови особливо детально описані з погляду діалектології. Зокрема, дослідження Т. Громко «Семантичні особливості народної географічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини)» подає аналіз майже 1800 географічних термінів Кіровоградщини. Авторка підсумовує: «Сучасний стан народної географічної термінології Центральної України – це наслідок, по-перше, давніх контактів автохтонних прото- чи східнослов'янських діалектів і української мови з іншими мовами (переважно слов'янськими) і, по-друге, взаємо-

дії сучасних українських діалектів і говірок» (Громко, 2000: 122–123). Свою працю «Географічна термінологія Волині» О. Данилюк присвятила описові й аналізу майже 1000 народних географічних назв, значну увагу присвятивши питанню етимології кожної назви й особливостям виникнення її похідних утворень (Данилюк, 2000: 20–28). Дослідження «Географічна апелятивна лексика східностепових говірок Центральної Донеччини» Н. Сіденко ґрунтується на польових записах, здійснених у 70 населених пунктах зазначеного ареалу; сьогодні за умов війни важливість праці Н. Сіденко важко переоцінити (Сіденко, 2003).

У своїй праці «Народна географічна термінологія Ровенщини» С. Шийка проаналізувала 2300 найменувань, які вона збрала самостійно у 491 населеному пункті Ровенщини. Дослідниця зауважує, що «унаслідок внутрішніх і міждіалектних контактів на теренах області спостерігається розпорошеність ізоглос, їх строкатість, локалізація говіркових груп зумовлена зближенням поліських і волинських діалектів; крім цього, на лексичному складі досліджуваної термінологічної групи Ровенщини позначаються білоруський, польський та подекуди російський історичні впливи» (Шийка, 2013: 7). Авторка доходить висновку: «Діалектна специфіка регіону, його історичне минуле сприяють наявності в місцевій географічній лексиці слов'янських локалізмів *дзялка, лєнта, овраг, участок* і т. д. та значної кількості фонетичних форм, серед яких: *бор, горка, жито, прітока* та ін. Звичайно, ми свідомі того, що наші висновки регіонально обмежені, але вже й зараз можна говорити про близькість географічної термінології Ровенщини до поліської термінології загалом, яка, своєю чергою, подібна до праслов'янської не лише за складом, а й за семантикою термінів. Таку схожість, очевидно,

можна пояснити наближеністю географічного середовища Полісся до географічних особливостей слов'янської прабатьківщини» (Шийка, 2013: 249–250).

Важливою для вивчення цієї групи лексики є праця С. Личук «Семантика та структура народних географічних назв Івано-Франківщини» (Личук, 2015). Специфічність географічних назв регіону проявляється в їх діалектній неоднорідності, яка характеризується «побутуванням тут гуцульських, бойківських, покутських і наддністрянських говірок; крім того, на лексичному складі зазначеної тематичної групи лексики Івано-Франківщини позначилися безпосередні контакти з румунською мовою» (Личук, 2015: 8). У роботі зібрано й систематизовано майже 2500 слів на позначення рельєфу та гідрооб'єктів із 439 населених пунктів; лексику проаналізовано за традиційними підходами: етимологія, словотвір, значеннева база.

Маючи низку ґрунтовних сучасних досліджень діалектного топонімікону, українське мовознавство не може похвалитися численністю праць опису топонімів і топоапелятивів у діахронії; такі дослідження є поодинокими. Наведемо (як приклад) дисертаційну працю О. Слободзяник «Формування географічної лексики XVI–XVIII ст.» (Слободзяник, 2016) і лексикон Г. Дидик-Меуш та О. Слободзяник «Українські краєвиди XVI–XVIII ст. Слово – текст – словник» (Дидик-Меуш, Слободзяник, 2015). Такий стан справ і зумовлює **актуальність** пропонованої проблематики.

Мета дослідження – виявити топоніми й топоапелятиви в доступних писемних пам'ятках української мови XVI–XVIII ст., встановити їхнє значення та системні зв'язки, а **предметом дослідження** стали найменування морів, розташованих на європейському континенті, які були відомі українцям і становили невід'ємну частину їхніх знань про свій дім і про те, що поза ним. Міцно закорінені у свої традиції та історію українці, як свідчать аналізовані лексеми, незмінно перебували в європейському контексті.

Виклад основного матеріалу. Із-поміж багатства писемних пам'яток української мови, що приступні сучасним дослідникам, виявляємо тексти, які відображають уявлення українців XVI–XVII століть про світ, чужі землі,

інші народи. Як українці уявляли, зокрема, великі водні простори, як іменували такі реалії і як це відтворено в їхній мовній картині світу. Обмежений обсяг публікації спонукає звузити предмет дослідження. Нашу увагу привернули топоапелятиви **море** і **океань**, а також гідроніми, у складі яких є ці назви.

Як свідчать тексти пам'яток, українці не розрізняли понять «море» і «океан», для них у уяві поставали незмірно великі простори води, які не може зміряти людське око. Тому топоапелятиви **море** і **океань (окіянь)** були синонімами і вживалися зі значенням «водний простір, води; море, океан»: *в той землі [индиш] суть гадове и смокове такъ великіе же еленя пожирают, а такъ есть моцне же плавают чрезъ море, которое словется окіянь* (серед. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷). Часто в текстах із цим же значенням можна виявити складену назву **окиань море** (*Ест на окиані морі выспа піщаная безводная – XVIII ст. КТ*) чи ще такий парний субстантив як **оцеань море**: *В подземныи Титане и ты зловолосы, Темныи краи пусти світло твои косы. Веселій, ясній, раній, зъ оцану мора, Нехай повстаєть твоя пресвітлая зора* (Львів, 1631 КСУМ¹⁶⁻¹⁷).

Синонімний ряд доповнює складене найменування **море окианское** «водний простір, води; море, океан» у низці фонетико-графічних варіантів **море окіяньское, окіяньское, окіяньское, окіяньское**: *ангели обрацають небо... яко шестірня млынська, и обрацаєть... самыи воды окіяньского моря* (Почаїв, 1618 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *воды окіяньского моря идоуть проудко, от востока къ западу, и зася от запада текуть на польночь* (Там само, 16); **Море окіяньское** *около світа обыйшло* (XVIII ст. КТ) та ін.

Часто на позначення невідомих і небачених за площею водних просторів українці використовували найменування з додатковим атрибутивом-конкретизатором **великий**: *А воды зася тыи, которіи зостали подъ твердьйо // в низкости, събралися в сонмы въ единое місто земное, и сталися моремъ великимъ окіяньским; яко ест писанно, и нарече богъ зобраня вод морем* (Почаїв, 1618 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *Антихрыст... возметъ под моць свою оувесь світъ... до великого моря окіяньскаго* (XVIII ст. КТ).

Варіантною до попередньої є складена назва **оцеанское море** (за участю полонізма **оцеань** → **оцеанский**), ускладнена додатковим під-

силювальним атрибутивом *глибокий*: *И ты океанское глубоко море, Радуйся, выскакуй, прерадост взбійся взгоре. И вы, земле, камень, гойнои заживайте Радости* (Львів, 1631 КСУМ¹⁶⁻¹⁷).

Варто зауважити, що автори XVI–XVIII ст. таки намагалися розмежовувати у своїх текстах власне море і океан. Пам'ятки засвідчують складені найменування – ад'єктивно-субстантивні словосполучення, де ад'єктив-конкретизатор диференціює номіновані гідрооб'єкти за площею. Зокрема, в одній ілюстрації виявлено топоапелятив *море малое* на позначення власне моря (у сучасному його розумінні) і топоапелятив *море окіянское* – «великі простори води, океан», що відповідно перебувають у гіперо-гіпонімічних відношеннях: *Разділяють же ся воды, моря окіянського, а одноги, и езера, и на малыи моря, на ріки, и на жрудла, которіи от камени, и от землі исходятъ* (Почаїв, 1618 КСУМ¹⁶⁻¹⁷).

Українські автори могли номінувати аналізовані великі водні об'єкти описовими конструкціями *акіянъ великое море* – «великі водні простори» і, навпаки, *море великое окіянъ*: *на... всю трацію дартанію, харватію, макидонію, сербію, боулгарію, алванію, оункгарію, молдовлахію, влахію, русію, малую и великоюю, и вси полночныє стороны ажъ до акіянъ великого моря обдръжачи, благословєства пастырское роздаєтъ* (1598 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *Александръ тягнулъ до мора великого окіяна* (XVII ст. КТ); чи *велике море окианъ*: *Римляны... отворили замки... ажъ до великого мора окиану* (XVII ст. КТ).

Особливу цінність становлять міркування мовознавця П. Чучки про особливості функціонування аналізованих давніх слів *море* і *океанъ*. Він стверджує: «Якщо апелятив *море* міцно вкоренився у лексичному складі української мови XIV–XV ст., то назва *океанъ*, очевидно, тільки освоювалася. Адже навіть значно пізніше – на початку XVII ст. – П. Беринда фіксує назву *океанъ* у своєму “Лексиконі” лише серед церковнослов'янських, а її українським відповідником вважає *всесвітнєє море*» [там само: 184].

Розповіді мореплавців та численних мандрівників захоплювали українців, розвивали їхню уяву, а далі виникала нагальна потреба номінувати ті великі водні об'єкти, про які йшлося в захопливих розповідях чужинців чи своїх земляків-мандрівників. Нашу увагу привернули найменування морів сусідніх держав

і віддалених країв, що становлять окрему групу топонімів. Далі піде мова про одну з груп гідронімів – назви морів Європи, які, як свідчать пам'ятки, творили мовну картину світу тогочасного українця:

1) Північне море в українських пам'ятках мало низку назв-синонімів: *море Полуноцное*: *ісландіа // высепъ, которій ся от иных высов отдалилъ, далеко на полуноцным морю сидитъ, и ледве его знают жекляреве* (Львів, поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *море Дунское*: *Ажъ пришлоъ за погодным з заходу вітром до... моря дунского, которое пребывши а повернувши за клев ку всходу морем нашим сарматским которое теж зовут пребывши ся до берегов жемоитскихъ* (1582 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *море Ледовое*: *і юж ся там починат море ледовое, там вічнаа зіма, от полноци, людъ скотом живъ а рибами, въ ямах земных посполу съ скотом мешкают, убогіє люде, але христіянскую выру съ нами держатъ* (Львів, поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *море Лодовятое*: *вси береги осіли на остаток аж до лодовятого и балтицкого моря которое тепер... филандию и швецию обмиваєт* (1582 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *оціанъ Німецкий*: *Той Палемонъ..., зєбравшиися скилку товаришовъ, ... заихалъ окрутами; В тыи полночнии крає, оціанємъ Німецкимъ, вшиєд на море Балтицкое, а оттоли пришли // до моря забукалинского; въ которое Невменъ Ріка упадаєтъ* (Чернігів, 1646 КСУМ¹⁶⁻¹⁷);

2) Балтійське море в українських писемних джерелах представлено назвами *море Балтийское*: *до того доводу поможет ми ріка либа и містєчко того жъ прозвиска на самом устю той ріки, где впадет балтийское або пруское море* (1582 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *море Балтицкое*: *вси береги осіли на остаток аж до лодовятого и балтицкого моря которое тепер... филандию и швецию обмиваєт* (там само: 92); *море Прусское*: *до того доводу поможет ми ріка либа и містєчко того жъ прозвиска на самом устю той ріки, где впадет балтийское або пруское море* (там само: 58);

3) Середземне море мало такі найменування: *море Межиземное*: *ділит Європу от всходу солнца, ріка танаисъ от полудня межиземное море* (Львів, поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); *море Межиземское*: *Месраим вторыи сын хамовъ опановалъ тыє краины надъ чирвоным и межиземским морем при нилусе реце, которое потом названо // Єгиптомъ* (1582

КСУМ¹⁶⁻¹⁷); **море Медияланскоє**: Сицилія кралеѣство ве влосіхъ на выспех моря медияланскаго, албо сицилійскаго (Львів, поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷); **море Сицилійскоє**: Сицилія кралеѣство ве влосіхъ на выспех моря медияланскаго, албо сицилійскаго (там само); **море Ишпанскоє**: и перебувши тісности моря ишпанскаго, которе зовемо кадес ледво ся въ африці третей части світа оперли (1582 КСУМ¹⁶⁻¹⁷);

4) Егейське море в українських писемних джерелах презентували назви **море Грецькоє**: триста тисячеи на плацу споимаными // згинуло, и дві тисячи кгалерь альбо округовъ гарматы водной на моры грецькомъ згинуло (1582 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); **море Єгеонскоє (Єтіонскоє)**: на єтіонскомъ мори, гды барзо многіи плынули корабли, градъ зъ неба зъпаль зънагла (Київ, 1627 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); гды ихали [сарацини] през море єгеонскоє, градъ каменный огнистый спаль зъ неба въ море, которе почало кипіти от граду огнистого (1659 КСУМ¹⁶⁻¹⁷);

5) Аравійське море мало одне найменування **море Аравитскоє**: Росказаль гъ бъ моисеови, абы вдарыль палицею въ море, а кгда так учиниль розступилося им, так иж соуха земля была пред ними, вечеръ множество птаховъ пало на наметох з моря аравитскаго (Львів, поч. XVII ст. КСУМ¹⁶⁻¹⁷);

6) Чорне море мало також одне найменування **море Чорноє (Чорне)**: коли два турчинове перевозниці на мори чорномъ везли ми вночи... далми пань богъ такоє серце же сам порвавши третее весло, оборонил и припудилом их, же мене до берегу под шибеницу // вишневецького привезти мусели (1582 КСУМ¹⁶⁻¹⁷); Ходила за промысломъ военнимъ на море Чорное, чолнами великими, иже нарицаются по козацку липи, албо дубаси, по греческу же – моноксила, еже

ест судини воднии, единодревеснии, то есть зъ одного древа вытесаныи (XVIII ст. КТ); на Чорномъ морі нема острова (1704 КТ);

7) за нашим припущенням, Куршська затока Балтійського моря позначена в пам'ятках спеціальною назвою **море Забукалинскоє**: Той Палемонъ..., збравшися скилку товаришовъ, маючи при собі килкасет чоловіка; заихаль округами; В тыи полночныи крає, оціанемъ Німєцикимъ, вьшєд на море Балтицкоє, а оттолы пришли // до моря забукалинскаго; въ которе Невменъ Ріка упадаєть, и тою Рікою пошедиши вьгору; въ Ріку дубіку, пришли на поля широкіи: роскошныи, и богатыи въ живност (Чернігів, 1646 КСУМ¹⁶⁻¹⁷). Це вдалося нам встановити завдяки наведеній цитаті. Куршська затока, як свідчить наступна ілюстрація-цитата, позначалася описовою конструкцією **море малое** – топоапелятивом, який у цьому випадку змінив свою природу і виконував функцію топоніма: *Потом морем океанским... прибылися до устя где ріка нимен в море впадает потом рікою немном пошли к горі аж в море которе зовуть малое* (1582 КСУМ¹⁶⁻¹⁷).

Висновки і перспективи досліджень. Лексикон кожної мови є свідченням її своєрідності та відображенням світогляду її носіїв, а географічна лексика – один із найбільш давніх пластів, що містить цінну інформацію для широких міждисциплінарних досліджень: мовознавчих, культурологічних, історичних, археологічних, етнографічних тощо. Ці контексти засвідчують, що топоніми є складеними найменуваннями, де ад'єктиви-атрибутиви в їхньому складі – один із тих вербальних засобів, за допомогою яких мова протягом тривалого часу зберігає основні «параметри» культурно-ментальних понять, співвідносних зі словами *море* та *океань*.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голик Р. «Тоземльцы и иноплемєнники»: «руський патріотизм», «образ світу» та етнічні стереотипи середньовічної Галичини й Волині. *Княжа доба: історія і культура*. Львів, 2011. Вип. 4. С. 100–118.
2. Голик Р. *Культурна пам'ять і Східна Європа: писемна культура та формування суспільних уявлень у Галичині*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015. 424 с.
3. Гринчишин Д. Г., Чікало М. І. *Словник української мови: XVI – першій половині XVII ст. Список використаних джерел*. Львів: Атлас, 1994.
4. Громко Т. В. *Семантичні особливості народних географічних термінів Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини)*. Кіровоград: РВЦ КДПУ, 2000. 168 с.
5. Данилюк О.К. *Географічна термінологія Волині: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова*. Київ, 2000.
6. Дидик-Меуш Г., Слободзяник О. *Українські краєвиди XVI–XVIII ст. Слово – текст – словник*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015.

7. Дидик-Меуш Г. Мовний образ Українця XVI–XVIII ст. *Korean Journal of Ukrainian Studies*. Vol. 1. № 1. 2020. С. 142–152.
8. Карпенко Ю. А. Топонімічна реконструкція географії та географічна реконструкція топонімії. *XI Congress International des sciénes onomastiques*. Sofia, 1974. С. 468–473.
9. Сіденко Н. П. *Географічна апелативна лексика східностепових говірок Центральної Донеччини*: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Донецьк, 2003.
10. Слободзяник О. *Формування географічної лексики в українській мові XVI–XVIII ст.*: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Львів, 2016.
11. Чучка П. П. Назви місцевостей, рельєфу. У кн.: *Історія української мови. Лексика і фразеологія* / редкол.: В. М. Русанівський, В. Л. Карпова, В. В. Німчук, І. П. Чепіга. Київ : Наукова думка, 1983. С. 181–186.

ДЖЕРЕЛА

КСУМ¹⁶⁻¹⁷ – Картотека «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.» / зберігається у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів.
КТ – Картотека «Історичного словника українського язика» за ред. Євгена Тимченка / зберігається у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів.

REFERENCES:

1. Holyk, R. (2011). “Toziemltsy u ynopliemiennyky”: “rus’kyi patriotyzyzm”, “obraz svitu” ta entichni stereotypy serednovichnoi Halychyny u Volyni [“Toziemltsy u Ynopliemiennyky”: “Ruthenian Patriotism”, “Image of the World” and Entic Stereotypes of Medieval Galicia and Volhynia]. *Kniazha doba: istoriia i kultura – Prince Age: History and Culture*. Lviv, Vyp. 4. S. 100–118 [in Ukrainian].
2. Holyk, R. (2015). *Kulturna pamiat i Skhidna Yevropa: pysemna kultura ta formuvannia suspilnykh uiavlén u Halychyni* [Cultural Memory and Eastern Europe: Written Culture and Formation of Public Perceptions in Galicia]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp’iakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
3. Hrynchyshyn, D. H., Chikalo, M. I. (1994). *Slovyk ukrainskoi movy XVI – pershoi polovyny XVII st. Spysok vykorystanykh dzherel* [Dictionary of the Ukrainian Language of the XVI – the First Half of the XVII Century. References.]. Lviv: Atlas [in Ukrainian].
4. Hromko, T. V. (2000). *Semantychni osoblyvosti narodnykh heohrafichnykh terminiv Tsentralnoi Ukrainy (na materialy Kirovohradshchyny)* [Semantic Features of Folk Geographical Terms of Central Ukraine (on the Material of Kirovograd Region)]. Kirovohrad: RVC KDPU [in Ukrainian].
5. Danyliuk, O. K. (2000). *Heohrafichna terminolohiia Volyni* [Geographic Terminology of Volyn]: PhD thesis. Kyiv [in Ukrainian].
6. Dydyk-Meush, H., Slobodzianyk, O. (2015). *Ukrainski kraievydy XVI–XVIII st. Slovo – tekst – slovyk* [Ukrainian Landscapes of the XVI–XVIII Centuries. The Word – Text – Dictionary]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp’iakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
7. Dydyk-Meush, H. (2020). *Movnyi obraz Ukraintsia XVI–XVIII st.* [The Linguistic Image of the Ukrainian XVI–XVIII Centuries]. *Korean Journal of Ukrainian Studies*, Vol. 1. No. 1. S. 142–152 [in Ukrainian].
8. Karpenko, Yu. A. (1974). *Toponimichna rekonstruktsiia heohrafi i heohrafichna rekonstruktsiia toponimii* [Toponymic reconstruction of geography and geographical reconstruction of toponymy]. *XI Congress International des sciénes onomastiques*. Sofia, S. 468–473 [in Russian].
9. Sidenko, N. P. (2003). *Heohrafichna apeliatyvna leksyka skhidnostepovykh hovirok Tsentralnoi Donechchyny* [Geographic Appellate Vocabulary of the Ukrainian Eastern Steppe Dialects of the Central Donetsk Region]: PhD thesis. Donetsk [in Ukrainian].
10. Slobodzianyk, O. (2016). *Formuvannia heohrafichnoi leksyky v ukrainskii movi XVI–XVIII st.* [Formation of Geographical Vocabulary in the Ukrainian Language of the XVI–XVIII Centuries]: PhD thesis. Lviv [in Ukrainian].
11. Chuchka, P. P. (1983). *Nazvy mistsevosti, reliefu. Istoriia ukrainskoi movy. Leksyka i frazeolohiia* [Names of Terrain, Relief. In the Book: History of the Ukrainian Language. Vocabulary and Phraseology] / redkol.: V. M. Rusanivskyi, V. L. Karpova, V. V. Nimchuk, I. P. Chepiha. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

DZERELA

КСУМ¹⁶⁻¹⁷ – Картотека “Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.” / зберігається у відділі української мови Інституту українознавства ім.І. Крип'якевича НАН України, м. Львів.
КТ – Картотека “Історичного словника українського язика” за ред. Євгена Тимченка / зберігається у відділі української мови Інституту українознавства ім.І. Крип'якевича НАН України, м. Львів.